

Karolinska institutet
Rektor

Juridiska avdelningen
Christian Sjöstrand
BESLUT

2004-09-22
Reg.nr 31-2331-03

Uppföljning av tillsynsbeslut efter anmälan mot Karolinska institutet angående studier på tandläkarprogrammets termin 7

Högskoleverkets beslut den 25 februari 2004

I beslut den 25 februari 2004 gjorde Högskoleverket vissa uttalanden och uppmanade Karolinska institutet att kommentera vad verket anfört, se bilaga.

Karolinska institutets yttrande

I ett yttrande från rektor har Karolinska institutet (KI) anfört i huvudsak följande.

Angående termin 7

7 kapitlet 1 § i högskoleförordningen lyder "antagning till grundläggande högskoleutbildning skall avse en kurs eller ett utbildningsprogram".

Tandläkarprogrammet är ett utbildningsprogram och när en student har antagits så är studenten antagen tills det att studenten avlägger examen, avsäger sin plats eller avskiljs ifrån utbildningen. När beslut tas om att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet, och vid beslut om att inte göra undantag från behörighetsvillkoren vid antagning till grundläggande högskoleutbildning, skall en överklagandehänvisning lämnas eftersom dessa beslut är möjliga att överklaga.

Dessa förhållande gäller dock inte i det aktuella ärendet eftersom N N är, och vid tiden för anmälan var, antagen till tandläkarprogrammet.

N Ns uppflyttning till termin 7 var visserligen villkorad men han har sedermera bedömts som behörig, eftersom han har registrerats på terminen och påbörjat studier på terminen. Beslutet om uppflyttning är inte att betrakta som ett antagningsbeslut, men även om så vore fallet är beslutet gynnande och därmed inte möjligt att överklaga.

På termin 7 sker löpande examination på kliniska moment. N N har inte klarat av dessa moment på ett tillfredsställande sätt och han har därmed inte blivit godkänd. Eftersom dessa kliniska moment utförs på patient kan KI inte låta en student examineras gång på gång, såsom man kan tillåta vid till exempel skriftlig

tentamen. För att ge N N en chans att klara studier och examination vid termin 7 gav KI honom möjligheten att ytterligare öva på fantommodell. Alternativet hade varit att inte ge honom den möjligheten med resultatet att han skulle ha underkänts utan möjlighet till vidare examinationstillfällen eftersom det skulle inneburit patientbehandling.

Såsom KI tidigare har påpekat var de felbehandlingar som N N hade utfört på patient av så allvarlig art att patientsäkerheten hotades.

KI har alltså inte omprövat sitt beslut om uppflyttning. N N är uppflyttad till termin 7 och han kvarstår på termin 7.

Särskilda anvisningar

Med *särskilda anvisningar* avser KI aktuell studiehandbok som samtliga studenter erhåller, där kunskapsmål och examinationsform anges. Inför terminsstart delades dessutom ett särskilt dokument ut till studenterna benämnt "Vårterminen 2002, Kurs 99 B, 6:e terminen, Kursinformation i cariologi och parodontologi".

I dokumentet beskrivs kurskraven för termin 6 enligt följande: "*Omdöme och viss klinisk mognad visad genom förmåga att självständigt ställa diagnos och föreslå adekvat profylax och terapi, samt att utföra behandling på ett korrekt sätt. Förmåga att prioritera och planera olika behandlingsmoment bedöms vara av stor vikt. Bedömning av studentens förmåga i dessa avseenden skall göras av grupplärare, kursgivaren och vuxentandvårdens kursgivare gemensamt*". Dessa kurskrav är fastställda av kurskommittén 1995-12-05, vilket också framgår av dokumentet.

Även målformuleringen för termin 6 ingår i dokumentet. Målformuleringen är fastställd av kurskommitté 1998-12-01.

Det fullständiga dokumentet torde vara informativt då det alltså innehåller terminens målformulering, kurslitteratur, examinationsformer och kunskapskrav. För KI är det naturligtvis viktigt att studenterna känner till vad utbildningen innehåller och vilka kunskaper som fordras för vidare studier.

Det torde därmed stå klart att det inte handlar om några andra kunskapskrav än de som är fastställda av kurskommittén.

Angående individuell studieplan

Individuell studieplan innebär inte att man frångår den fastställda utbildningsplanen. KI kan instämma i att begreppet kan vara förvillande och kanske missvisande. Individuell studieplan vid KI innebär inget annat än anpassad studietakt, vilket alltså används som en hjälp för studenter som av någon anledning inte hinner med normal studietakt. Studenter med individuell studieplan läser samma kurser som de som är fastställda i utbildningsplanen men i långsammare takt och/eller i annan ordning. Vanligaste orsaken till individuell studieplan är att studenten har begärt studieuppehåll. För att KI ändå ska vara säker på att studenten läser samtliga kurser som ingår i utbildningsplanen upprättas en individanpassad studieplan. Individuell studieplan kan också

2004-09-22

Reg.nr 31-2331-03

Sid 3

upprättas om studenten inte klarar av den normala studietakten.

I det aktuella ärendet upprättades den individuella studieplanen för att ge N N ytterligare en chans att klara av sina studier. Liksom KI tidigare har påtalat hade N N vid upprepade tillfällen visat sig ha svårt för att applicera sina tidigare godkända kurskrav inom den prekliniska kursen i den kliniska verksamheten. Att inte låta honom träna på fantomklinik skulle ha försatt institutet i ett "moment 22". KI bedömde hans brister som så allvariga att han inte kunde få praktisera på människor.

KI bör och sätter alltid patientsäkerheten i första hand, vilket även Högskoleverket anser vara korrekt. Det är viktigt att också ha i åtanke att tandvården i Sverige, och därmed KI:s tandläkarutbildning, lyder under tandvårdslagen, som reglerar frågor rörande kvalitet och trygghet i vården för patient.

Tandläkarprogrammet kommer att se över rutinerna för när en student klarar arbete på fantom men misslyckas i patientarbete. Det är av yttersta vikt att studenter i framtiden skall kunna ges den möjligheten att öva på fantommodeller för att därefter kunna fortsätta sina studier utan att KI riskerar patientsäkerheten.

Regelverket vid tandläkarprogrammet kommer att ses över och om det visar sig nödvändigt kommer dessa rutiner ytterligare formaliseras så att studenterna inte utsätts för ett rättsosäkert förfarande.

Sammanfattning

KI har i fallet N N inte efterfrågat andra kunskapskrav än de som finns fastställda i bilagda dokument.

KI informerar studenterna på tandläkarprogrammet såväl muntligt som skriftligt om kurskrav och examinationsformer.

Att patientsäkerheten alltid måste sättas i första rummet, vilket kan leda till att studenter måste öva på fantom om det framkommer att studenten inte klarar av att behandla patienter.

Att KI kommer att vidta åtgärder enligt ovan angivna svar.

N Ns synpunkter

N N har beretts tillfälle att yttra sig över vad KI uttalat. Han har anfört bl.a. följande.

Under termin 7 fick han bara delta i en examination, Edontologi. Det skedde under de första studieveckorna och han blev godkänd. Förutom Edontologi fick han inte möjlighet att delta i någon ytterligare examination eftersom han blev avstängd från fortsatta studier. De övningar han sedan fick göra på fantommodeller är att betrakta som fortsatta trakasserier.

2004-09-22

Reg.nr 31-2331-03

Sid 4

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 6 kap. 1 § högskoleförordningen (1993:100) skall all grundläggande högskoleutbildning bedrivs i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. För kurs skall det finnas kursplan och för utbildningsprogram utbildningsplan (6 kap. 6 och 8 §§ högskoleförordningen, HF). I utbildningsplanen skall bl.a. anges de kurser som utbildningen omfattar och de övriga föreskrifter som behövs (6 kap. 9 § HF). I kursplanen skall bl.a. anges formerna för att bedöma studenternas prestationer, de betygsgrader som skall användas, om kursen är uppdelad i delar samt de övriga föreskrifter som behövs (6 kap. 7 § HF).

I 6 kap. 10 och 11 §§ HF finns regler om betyg. Om inte annat föreskrivs i kursplanen skall betyg sättas på en genomgången kurs av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

Högskoleverkets bedömning

I beslutet den 25 februari 2004 uppfattade Högskoleverket utredningen i ärendet så att Karolinska institutet (KI) omprövat ett beslut om att N N var behörig till termin 7 och förklarat honom obehörig. Högskoleverket uttalade att KI måste fatta ett tydligt beslut om att han inte uppfyller behörighetskraven och lämna en överklagandehänvisning. KI har nu förklarat att någon omprövning av lärosätets ställningstagande inte skett och att N N kvarstår på termin 7. Högskoleverkets resonemang faller därmed och frågan om på vilken rättslig grund KI hindrar N N från att delta i undervisningen på termin 7 kvarstår.

En person som antagits till grundläggande högskoleutbildning har i princip rätt att delta i utbildningen utan tidsbegränsning och därmed rätt att delta i examinationer utan begränsning. Undantag finns dock. En student kan avstängas för viss tid av disciplinära skäl (10 kap. högskoleförordningen). En högskola kan ansöka om att en student tills vidare skall avskiljas från utbildningen. Förutsättningen är dock att studenten lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet (4 kap. 6 § högskolelagen). Varken avstängning av disciplinära skäl eller avskiljande är dock aktuellt i detta fall.

Frågan om att utvidga möjligheterna att avskilja studenter från grundläggande högskoleutbildning har behandlats i propositionen Tillträde till högre utbildning m.m. (prop. 1995/96:184 s. 42 f). I propositionen anför regeringen följande.

Flera högskolor anger att underkännande av prov och av moment som avser yrkespraktik kan fylla en bättre funktion än vad som hittills varit fallet. Flera högskolor har infört begränsningar i antalet provtillfällen och praktikmoment. Några högskolor har aviserat en översyn av dessa frågor.

Enligt regeringens mening är det främst i utbildningar som leder till vård- eller undervisningsyrken som det kan vara aktuellt att avskilja studenter som är olämpliga för det yrke studierna syftar till. Regeringen instämmer i Högskolans avskiljandenämnds uppfattning att sådant avskiljande bör kunna göras genom att den studerande inte godkänns vid provning och bedömning av olika prov och av

2004-09-22

Reg.nr 31-2331-03

Sid 5

praktikmoment. Underkännande av prov, och särskilt av moment som avser yrkespraktik, synes inte alltid ha använts i den utsträckning som kunde ha varit möjlig.

Regeringen anser att det är viktigt att högskolorna har förmåga att hantera dessa svåra ärenden. Frågorna bör lyftas upp och diskuteras inom högskolorna för att underlätta framtida beslut. En diskussion mellan högskolorna är nödvändig för att få fram tydliga principer för i vilka fall underkännande eller avrådan bör tillgripas. Det bör också finnas rutiner, som är kända för både lärare och studenter, för hur dessa frågor skall hanteras.

En förutsättning för att underkännande vid examination skall få effekt i de fall som avses är att det aktuella lärosätet har begränsat det antal tillfällena som studenterna får delta i prov. KI har en generell begränsning för alla utbildningar som innebär att sex provtillfällen medges per kurs (dokumentet Studenträtt för Karolinska institutets utbildningsprogram, fastställt av Styrelsen för utbildning 2002-06-12). Det innebär att en student kan bli underkänd sex gånger på en kurs innan han eller hon inte längre får delta i utbildningen.

Beträffande examination på termin 7 i N Ns fall har KI anfört följande.

På termin 7 sker löpande examination på kliniska moment. N N har inte klarat av dessa moment på ett tillfredsställande sätt och han har därmed inte blivit godkänd. Eftersom dessa kliniska moment utförs på patient kan KI inte låta en student examineras gång på gång, såsom man kan tillåta vid till exempel skriftlig tentamen. För att ge N N en chans att klara studier och examination vid termin 7 gav KI honom möjligheten att ytterligare öva på fantommodell. Alternativet hade varit att inte ge honom den möjligheten med resultatet att han skulle ha underkänts utan möjlighet till vidare examinationstillfällen eftersom det skulle inneburit patientbehandling.

KI:s resonemang stämmer inte med hur examination skall genomföras vid universitet och högskolor. Institutet anser att N N inte klarat de kliniska momenten på ett tillfredsställande sätt. Studenter som presterar undermåligt skall ges betyget underkänd vid examinationen. KI har dock inte velat underkänna N N, eftersom han då inte skulle kunna medges fler examinationstillfällen. Någon regel om att endast ett examinationstillfälle medges har dock inte beslutats av KI och en så begränsande regel får enligt Högskoleverkets mening inte heller förekomma (jfr Högskoleverkets rapport Tentamen: ”plussning” och begränsning av antalet tillfällen (2000:10 R) samt ändringen av 6 kap. högskoleförordningen, SFS 2004:289).

Högskoleverket kan alltså konstatera att det uppehåll som N N tvingats till inte har sin grund i regler om avskiljande, avstängning eller examination. Det är dock uppenbart att KI måste kunna hindra en student som begått misstag vid patientbehandling från att göra ytterligare misstag som kan leda till bestående skador på patienten. Det är emellertid inte Högskoleverkets uppgift att klargöra för KI vilket rättsligt stöd lärosätet kan åberopa för sitt agerande. Institutet måste därför utreda detta och samtidigt ta ställning till vilka särskilda regler som kan behövas i kursplanen. Med tanke på de konsekvenser ett ”kliniskt uppehåll” kan få för den enskilde studenten är det från rättssäkerhetssynpunkt viktigt att KI

2004-09-22

Reg.nr 31-2331-03

Sid 6

formulerar tydliga regler som också kommer att utgöra information till studenterna om vilka följderna kan bli vid misstag som riskerar patienternas hälsa.

I reglerna bör anges de åtgärder (inklusive prov och/eller andra kontrollåtgärder) som kan bli aktuella för studenten att genomgå för att på nytt kunna medges att delta i den ordinarie undervisningen. Eftersom åtgärderna kan bli olika beroende på vilka brister studenten har, kan en lämplig lösning vara att föreskriva att det för varje student skall utarbetas en individuell plan utifrån kursplanens regler.

Förfarandet kommer att likna de åtgärder KI vidtagit beträffande N N. Den viktiga skillnaden är dels att KI skulle ha stöd för sina åtgärder i generella föreskrifter i kursplanen, dels att studenternas rättssäkerhet skulle stärkas genom att tydliga regler anger hur KI får agera när bristerna i studenternas kunskaper är sådana att examinationsreglerna inte är tillräckliga.

Beträffande vad KI har anfört i övrigt vill Högskoleverket påpeka följande. Det kan inte accepteras att KI i fråga om regler för uppflyttning till termin hänvisar till särskilda dokument som delas ut till studenterna vid kursstart. Samtliga regler som gäller för utbildningen skall återfinnas i kursplanen och hänvisningar till ”särskilda anvisningar” får inte förekomma. Högskoleverket vill i detta sammanhang även framhålla att all form av slutlig bedömning av studenternas kunskaper och färdigheter skall ske i form av examination.

KI har i sitt senaste yttrande till Högskoleverket uttalat att regelverket för tandläkarprogrammet kommer att ses över. Verket utgår från att institutet vid detta arbete beaktar vad som anförts i detta beslut.

Vad gäller N Ns situation vill Högskoleverket anföra följande. N N har godkänts på mer än hälften av tandläkarprogrammets kurser men har av institutionens lärare bedömts ha svårigheter att tillämpa sina kunskaper i den kliniska verksamheten. Högskoleverket kan inte ha synpunkter på den bedömningen. Det ankommer dock på lärosätet att ge studenter i N Ns situation ett rimligt stöd för att de skall ha någon möjlighet att fullfölja sina studier. Av handlingarna i ärendet framgår att odontologiska institutionen vid KI förklarar att den av resursskäl inte kan erbjuda N N någon form av individuell undervisning. Med tanke på de formella brister som detta ärende visar på, kan det ifrågasättas om KI:s agerande gentemot N N varit tillräckligt rättssäkert. N N har reagerat starkt mot hur han har behandlats. Det kan inte uteslutas att detta har påverkat hans förutsättningar att utföra de åtgärder som KI anvisat. Mot denna bakgrund bör KI på nytt ta ställning till om N N kan erbjudas individuell undervisning.

Högskoleverket anmodar Karolinska institutet att senast den 10 december 2004 redovisa vilka åtgärder som vidtagits dels i fråga om regelverket, dels i fråga om N N situation.

2004-09-22

Reg.nr 31-2331-03

Sid 7

På Högskoleverkets vägnar

Annica Lindblom

Chefsjurist

Christian Sjöstrand

Verksjurist

Kopia till:

N N